

MEDEDELINGENBLAD VAN DE OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING "DE MARKE".

Werkgebied: Beekbergen, Brummen, Eerbeek, Hall, Klarenbeek, Loenen.

1e jaargang, nr. 3 '77

Redactiesecretariaat: Dorpsstraat 64, Beekbergen, tel. 05766-2599

Nu het al weer drie maanden geleden is, sinds het tweede nummer van ons mededelingenblad verscheen, menen wij wat van ons te moeten laten horen.

Wij zijn er in geslaagd een voorzitter voor onze vereniging te vinden in de persoon van de heer M.W.H. de Weerd, Illinckstraat 11, Eerbeek. U kent hem wellicht uit zijn verhalen over "de Bloem en haar Legende" in de Nieuwe Apeldoornse Courant en "Sagen en Legendes over Wilde Planten" in de Eerbeekse Courant. Dit is echter niet zijn enig onderwerp. Enkel u herinneren zich zijn boeiende lezing over "Wankelend Evangelie in het Grensland", die hij eniger tijd geleden voor ons hield in Eerbeek. Hij heeft ons beloofd hiervan een uittreksel voor onze leden te maken, doch zijn druk bezette tijd heeft vooralsnog verhinderd aan deze belofte gevolg te geven. Dit is ook een reden, dat wij geaarzeld hebben hem als voorzitter te vragen. Het feit echter, dat hij grote ambitie voor de oudheidkunde in het algemeen heeft doet ons vertrouwen, dat hij onze vereniging hierin zal laten delen. Zijn benoeming moet in de eerstvolgende algemene ledenvergadering bekrachtigd worden.

Als papierfabrikant kan ik niet nalaten mijn stokpaardje "het papierscheppen" te berijden. Ter gelegenheid van de opening van het museum "Marialust" in Apeldoorn hadden wij de kans dit aloude ambacht daar te demonsteren.

De belangstelling, die dit trok, deed de gedachte opkomen of het misschien mogelijk zou zijn in de Middelste Molen in Loenen papier te gaan scheppen. Dit zou eventueel met de eigenaren moeten worden overlegd. De fabriek staat jammer genoeg stil, doch door de papierschepperij zou er wat leven in de brouwerij komen.

Een ander onderwerp is de molententoonstelling, die onze ijverige penningmeester K. de Boer, van de Amro bank, in zijn kantoor in de Dorpsstraat, Beekbergen organiseerde. Hierover meer in de afdeling Beekbergen. Er was m.i. maar één gebrek bij dit gebeuren en wel het feit, dat de Stichting "Vrienden van de Gelderse Molen" weinig aandacht kreeg. En deze mag er met haar 800 leden toch zijn. Wij zullen echter de schade inhalen door het houden van een lezing met dia's door de heer J. Malisse, molendeskundige van de provincie Gelderland op dinsdag 10 januari in Brummen.

Voorlopig geef ik u het adres van het secretariaat "Vrienden van de Gelderse Molen", Bremstraat 33, Arnhem, waar u zich als lid kunt opgeven door het storten van fl. 15,-- op girorekening 1162733.

Toen ik bij Ds. v.d. Burgt, u weet wel de schrijver van de "Kerkgeschiedenis van Loenen", op bezoek was, heb ik hem gevraagd naar de naamlijst van een aantal boerderijen in Loenen. Ik hoop deze binnenkort van hem te ontvangen. Hij maakte mij opmerkzaam op een "Lijst van Roggepachten ten gunste van pastoor en kosten van Beekbergen van ± 1455.

Je ziet alweer, je weet nooit waar je tegenaan loopt.

En nu maar afwachten!

J.W. Schut

O.U.D.H.E.I.D.K.U.N.D.I.G.E. VERENIGING " DE MARKE"

Beekbergen, december 1977

Geachte leden,

betreft : vergadering met lezing en dia's.

Hiermede hebben wij het genoegen u uit te nodigen tot het bijwonen van een algemene ledenvergadering die gehouden zal worden op dinsdagavond 10 januari a.s. in zaal Concordia Engelenburgerlaan 1 te Brummen. De bijeenkomst begint om acht uur.

- De agenda is maar kort en vermeldt naast ingekomen stukken, notulen en mededelingen, de benoeming van een voorzitter. Door het bestuur is als kandidaat bereid gevonden de heer M.W.H. de Weerd, Illinckstraat 11 te Eerbeek.
U als leden bent uiteraard volgens de statuten gerechtigd tegenkandidaten in te dienen.
- Na dit korte zakelijke gedeelte is onze gast de heer J. Malisse. Deze molendeskundige in dienst van de provincie Gelderland zal een lezing voor ons houden met als onderwerp "Het molenleven in Gelderland". De heer Malisse heeft dia's bij zich.

Wij hopen dat u in de gelegenheid zult zijn deze avond vrij te maken en deze ongetwijfeld interessante voordracht te komen beluisteren

namens het bestuur

K. de Boer

Loenen omstreeks 1900

Loenen bestond in het begin der 20e eeuw uit kleine boeren en dagloners, de dagloners werkten veel in de bossen, papierfabrieken, en wat blekers.

Verder waren er vaklieden zoals kleermaker, schoenmaker, kruideniers meestal tevens bakkers, stoffen en wolhandels en wat kroegen of uitspanningen tevens ter verzorging van de paarden. De marskramer verzorgde het aardewerk en de smeden voor paardenbeslag en andere gereedschappen. Ook waren er mensen die geen werk hadden en met de kruiwagen of zak wat negotie trachten te verkopen om in eigen onderhoud te voorzien.

Voor de Zuivelfabriek "De Gelderland" in 1902 werd opgericht, werd op de boerderijen zelf gekarnd. Dit met de room van koemelk veelal in een karnton met karnplons of met karnwaoge zoiets als een pomp.

Op grotere bedrijven met een hond in de karnmolen of met een paard in de karnmolen met kroonrad die de karnton in beweging bracht. De boter werd naar de markt gebracht of veelal had men een vaste afnemer winkelier in de stad, dit deed men meestal gezamenlijk per bode of vrachtboer. Men ging 's morgens vroeg om 4 uur met de kruiwagen lopen naar Arnhem en was dan met de middag weer thuis met de benodigde winkelwaar of een paar biggen in de kruiwagen.

Het vee (rundvee) hield men meestal op stal, men voerde gemaaide spurrie, rogge of gras. Zomers werden ook in kudde's runderen van verschillende eigenaren onder geleide van een koehoeder of scheper naar de martgronden gebracht om daar te weiden. De ondermelk (afgeroomde melk) werd gevoederd aan varkens en kalveren en ook wel gezinsgebruik. Kippen werd heel weinig gehouden en zaten op het rikke (regels) in de hoek van de koeststal. De koeststal was een potstal, dit was een diepe stal. Stal, zonder vloer. De koeien konden net over het sulhout (de balk waar de reppels op stonden) in de koebak komen voor te vreten.

De stal werd met plaggen of schadden uit het hoge veld drooggehouden (heideplaggen) totdat vooral bij een lange winter de koeien bijna met de rug tegen de hilde kwamen (zolder of met slieten boven de koeien) dan werd de stal uitgemest en op het land gebracht. Stro werd als strooisel voor de koeien niet gebruikt, dit werd naar de stalhouders in de stad gebracht, die opbrengst hiervoor kon men niet missen. Het graan hoofdzaak rogge en wat boekweit werd met de vlegel gedorscht. Men spreide hiervoor bedden (losgemaakte garven) op de deel hiervoor moest men vroeg uit de vieren, vooral in de herfst dan moest gedorscht worden voor broodgraan, voer voor varkens en voor zaaizaad. De rogge werd gemalen bij de molenaar tussen twee molenstenen waarvan er een draaide. Van het meel werd door de boeren zelf brood gebakken, men had zelf een oven buiten of men bracht ze op de kruiwagen naar een bakker waar ze dan gezamenlijk werden gaar gemaakt. Deze ovens gebouwd van vuurvaste steen werden allen met hout gestookt (takbossen ook wel rijzen genaamd).

Als verwarming voor de woongelegenheden werd bij open vuur hout gestookt. In het vertrek was een open schoorsteen schouw waar op de grond een ijzeren vuurplaat met een gat er in, de vuurkoele waarin werd gestookt, ook wel met stobben met schadden

of zoden afgedekt, 's avonds werd het met zoden afgedekt, zodat 's morgens men met de gloeiende kool en as weer kon beginnen. Deze laatste zoden (graszoden of imsplakken werden in de zomer op de lage stukken markgrond afgestoken en na drogen was dit bruikbaar als turf. Ook werd voor oudere mensen thuis en ook wel in kerken stoven gebruikt, hierin zat een aarden pot, waarin wat hete gloeiende kool werd geschept en later werden ook houtskoolbrikatten hiervoor gebruikt. Met de vuurlepel die bij iedere schouw hing werd het potje met gloeiende kool gevuld, ook de vuurtang, pannekoekmes en pook en blaaspijp hing bij iedere schouw. Voor verwarming van het bed werd de koperen bedpan gebruikt, deze werd met gloeiende as gevuld en dan over het onderbed. De vuurplaat rond de vuurkoele werd ook gebruikt om voeten te warmen en diende tevens voor eten warm te houden en koffie te trekken met een schep kolenas eronder.

Contributie 1978.

Met het oog op de verzameling boeken in de bibliotheek van Loenen heeft het bestuur besloten in het vervolglidmaatschapskaarten af te geven. Op vertoon van deze kaart kan men beschikken over de publikaties die daar in een aparte afdeling voor onze leden zijn ondergebracht. Hoe dat precies in zijn werk gaat verneemt u nog nader.

Van belang is het dat u de contributie voor 1978 overmaakt. Voor leden is dat fl. 15,-- en een gezinslidmaatschap kost fl. 25,--. Overmaken op rekening 43.70.63.763 amrobank te Beekbergen. Het gironummer van de bank luidt 83 75 70.

Er zijn nog enkele mensen die hun bijdrage over 1977 nog niet voldeden. Dat zij daarmee haast maken is de wens van

K. de Boer, penn.m.

Volgende bijeenkomsten:

Zoals uit de ingesloten brief blijkt verwachten wij u dinsdagavond 10 januari a.s. in Brummen voor de lezing over de Gelderse Molens door de heer Malisse.

Verder hebben wij in de pen de jaarlijkse ledenvergadering in het voorjaar te Beekbergen te houden hetgeen gekombineerd gaat worden door een bezoek aan de historische en grotendeels gerestaureerde dorpskerk. Mevrouw ir. E. Frings-Huisman zal ons rondleiden.

Indien er wensen leven om over een bepaald onderwerp wat te organiseren ; laat het even weten aan een der bestuursleden.

EXCURSIE I - afdeling Eerbeek van de Oudheidkundige Vereniging
"De Marke".

Maandagavond, 20 juli 1977.

Voordat, nabij "de Groenendaal" een zandafgraving zou worden dichtgestort, wilden enige leden onzer afdeling nog een poging wagen om in 't bezit te komen van zogenaamde "klapperstenen" en "ijzerslakken", tastbare bewijzen van een lang verleden geschiedenis.

- Grote delen van de wereld werden tussen een miljoen en tienduizend jaar geleden door langdurige ijstijden geteisterd. Deze periode heet het pleistoceen. Onderzoekingen toonden aan, dat er in Europa vier glaciële perioden zijn geweest. De warmere eeuwen tussen twee ijstijden vormden samen een interglaciële periode. De interglaciële tijd tussen de tweede en de derde ijsperiode duurde meer dan honderdduizend jaar. Voor ons land wordt dit tijdvak de pré-glaciële tijd genoemd. Rijn, Maas en Schelde mondden, waar nu Bonn, Luik en Antwerpen liggen, in een lage strandvlakte uit. Het water verloor benedenloops veel aan stuwkracht en de stromen zetten zo'n 370.000 tot 240.000 jaar geleden in de delta zand, grind en klei af. De waterbeddingen vulden zich met dat materiaal en het gevolg was, dat de rivieren naar steeds lager gelegen uitstroommogelijkheden in het land zochten en dat zij hun waterlopen verlegden. Zo bouwden de stromen op de vaderlandse bodem gruisbelten van verslepen rotspuin op. Deze zand- en grindwaaiers breidden zich tot de Doggersbank uit.
De fluviële gruis sedimenten zijn tot in onze eeuw bijvoorbeeld in de grindgaten van de Imbosch en aan de Veldkantweg te Eerbeek afgegraven.

Op sommige plaatsen sleep het stromende water diepe en brede geulen in de gronden. Het diepste dal dat zo tijdens de pré-glaciële periode is ontstaan en waardoor het Rijn- en wellicht ook het Maaswater zeewaarts vloeiden, is het IJsseldal.

Aan het einde van deze zogeheten "grote tussen-ijstijd" werden de zomers minder warm en vroer het 's winters streng. De Scandinavische en Finse gletsjers vloeiden ineen, toen de gemiddelde jaartemperatuur onder het vriespunt daalde. Wanneer het iets warmer werd, stakte het aanschuivende ijsveld zijn opmars en de smeltende ijstongen vormden beekjes, die over de aanwezige puinwaaiers weer zand aanvoerden. Dat zijn de zanden, die zich nu vanuit Drente tot aan de Overijsselse Vecht uitstrekken. Over deze zandlaag drong de dikke ijsmassa verder ons land binnen, de vegetatie vernietigend, de dieren verdrijvend. Losliggende en vaneengewrikte rotsblokken uit het Scandinavisch gebergte kwamen met het landijs mee. Ze schuurden, schaafden en kerfden in de ondergrond. Zand, klei en rotspuin werden door het ijs in metersdikke keileembanken veranderd.

Ook bij Loenen was zo'n "leemkuil", waaruit tot het einde van de vorige eeuw Eerbeekse en Hallse boeren voor de delen hunner boerderijen leem haalden.

Gedurende duizenden jaren schoof het ijs over de puinkegel verder. Omdat die ondergrond veel weerstand bood, zocht het ijs op zijn weg vooruit eerst de gemakkelijkste doorgangen op. Dat waren de laagste plekken. De ijslobben gleden het erosiedal van de rivieren binnen en ze werden door het gletsjermassief voorwaarts gedrukt. Ze boorden en wigden zich door de zand-, slib- en grindgronden heen.

De losgewoelde aarde werd naar twee zijden weggeperst en de zo ontstane landplooien werden tot heuvels van zestig tot zeventig meter hoogte opgestuwd.

Deze stuwwallen kregen rondom de ploegende ijslob de vorm van een hoefijzer. Waar de ijspunt het verst in het land doordrong, daar lag ook het ronde uiteinde van de wal.

Tijdens de derde Europese ijstijd zijn op de Veluwe stuwwallen gevormd. Eén daarvan is de voor onze regio belangrijke heuvelstrook tussen Hattem en Dieren/Arnhem met als toppen: Trijsberg, Filipsberg, De Steeg, de Posbank en de Zijpenberg.

Deze heuvels zijn tenminste 180.000 jaar oud.

De grootste stuwwal van Nederland is die van de Gelderse IJssel.

Tot op een diepte van ongeveer honderd meter sleep de ijswig het stroomdal van de IJssel uit.

Toen de gletsjer zijn uiterste grens in onze streken had bereikt, was ons land ter hoogte van de lijn Nijmegen-Utrecht-Vogelenzang/Haarlem door het landijs bedekt. Dit tientallen meters dikke en miljarden tonnen zware ijspakket dwong de Rijn en de Maas naar het westen af te buigen.

Zuidelijk van de ijsrand en het vaak toegevroren moerasgebied strekten zich enorme toendra's uit. Op deze mosvlakten en de daaraan grenzende steppen zochten rendieren, wisenten en langbeharde mammoeten naar voedsel.

In mei 1966 vond men tijdens werkzaamheden aan de rondweg om Brummen aan de Meengatsstraat niet alleen veel beenderen van voorhistorische dieren, maar ook een meer dan twee meter lange slagtaand van een mammoet.

Toen het landijs binnen de hoefijzervorm van de stuwwallen smolt, ontstonden er gletsjerbeken, die naar de vlakten voor en naast de zandruggen stroomden. Het smeltwater sleep in de heuvels beekdalen uit. De beken legden dit spoelzand aan de voet van de stuwwallen neer. Het heeft duizenden jaren geduurd, voordat al het landijs uit onze streken was verdwenen.

Keileembanken, door het stromende smeltwater danig gehavende stuwwallen en zwerfkeien, met gletsjerkrassen gelidtekend, bleven achter.

En ontzettend veel zand ...

Onder het ijs werd leem in zand gebed. Op dat leem zetten zich gemakkelijk laagjes limoniet af.

Limoniet is de algemene aanduiding van soms colloïdaal geel, roodbruin, bruin of bruinzwart gekleurd waterhoudend ijzeroxyde (Fe_2O_3). Niet in, maar om de grillig gevormde weke leemkernen ontstonden concentrische limonietafzettingen.

Door druk stulpten de kernen uit, of deukten in.

Vanwege deze kneding ontstond er een holte, die met fijn leem, water, organische stoffen in de leemkern, of met een gedeeltelijke kalkoplossing gevuld werd.

Zulke vormingen worden klapperstenen, adelaarseieren, adelaars- of ijzerstenen, volgens de geoloog W.C.H. Staring (1808-1877) "sphaerosiderieten" genoemd.

Veel van zulke klapperstenen lagen in een bedding van vet en vast leem bij Beekbergen verspreid.

Wordt om een dunne leemlaag of begrensd lens ijzer afgezet, dan ontstaat er een grote klappersteen. Kopvormig gebogen en verwrongen leemcomplexen, die oorspronkelijk onderaan het ijs waren vastgevroren, zonken in kuilen, die na de smelting van een rij ijszuilen aan de rand van het ijsfront achterbleven. Door gletsjerwater aangevoerde zand- en grindlagen bedekten de leembrokken.

Zo'n ijswaterkuil heet een sol en de Sollenweg bij het Troelstraoord tussen Beekbergen en Loenen gaat dwars door een "ijzerkuilengebied".

De klapperstenen leverden de grondstof voor een smeedijzerindustrie, die zich vooral in onze regio tussen (500) 700 en 1200 na Christus als handwerk ontwikkelde.

De door het water meegevoerde leemballen werden over en tegen elkaar gedrukt en door grondlagen samengeperst en verwrongen.

Ze vormden als 't ware op een ondergrond van wit metselzand beddingvormige profielen, zogenaamde "fossiele beken", die door de industrialiserende Franken en Saksen werden gevolgd, om er de ijzerstenen uit te delven. Zij bouwden hun lemen veldovens bij de "ijzerkuilen" of "steenkuylen", zoals ze in de lijst van Gelderse leen- en tynsgoederen van de Sint Salvatorabdij te Prüm genoemd werden.

Mede door toedoen van elzeshoutskool kon men er in de veldovens een temperatuur van tussen de duizend en twaalfhonderd graden Celcius bereiken. Dan werd de erts van kiezel en leem vloeibaar. Men tapte deze slak door een gat, onderin de oven, af.

Wat in de oven achterbleef was een sponsachtige klomp ijzer: de wolf. Men smolt dus niet het ijzer uit de stenen vrij, maar de samengekoekte ijzerdeeltjes bleven achter, omdat men de slak vloeibaar wist te maken.

De wolf werd op een granietkei uitgehamerd.

Door verhitting smeedde men er hoogwaardige ijzeren sikkels, heetmesses, pijlpunten, hakmessen, zwaarden, dolken en hoefijzers van.

In zo'n industriegebiedje bleven de ijzerslakken achter.

De grootst bekende hoop vond men in het Orderbos bij Apeldoorn.

Onderzoekingen van Dr J.D. Moerman toonden aan, dat juist onze regio om die Middeleeuwse ijzerindustrie bekend was.

In 't Engelandersholt, in de omgeving van het Troelstraoord tussen Beekbergen en Loenen, in het Loenense bos, in de Imbosch bij de Lange Juffer en ten noorden van de Carolinahoeve (Carolinaberg), in de Onzalige bossen, bij de Zijpenberg en de Posbank, aan de westzijde in het beukenbos van de Essop (Hagenau) kon (kan) men nog ijzerkuilen en overblijfselen van de vroegere slakkenhopen vinden.

Midden in de Imbosch bevindt zich de "IJzerberg".

De heer A.Th. Kruitbosch te Loenen heeft in maart 1977 in zijn tuin nog ijzerslakken gevonden.

Maar ook zij, die op excursie naar de Groenendaalse zandafgraving gingen, keerden niet met lege handen huiswaarts !

Eerbeek, november 1977.

MART W.H. DE WEERD.

Molententoonstelling.

In het kantoor van de Amrobank in Beekbergen heeft in november j.l. de fotoexpositie " Molens, levende monumenten" tentoongesteld gestaan. Onder de bezoekers ook klassen van de basisschool Beekbergen, die gewapend met opdrachten samengesteld door de heer J.A.M. van de Ven, een bezoekje kwamen brengen.

Aansluitend werd hen gevraagd een gedichtje te maken over onze gelderse molens, de monumenten waar we zo trots op zijn. Daaruit plukten we voor u onderstaande bloemlezing. De expositie werd geheel verzorgd door de Provincie Gelderland.

Molens zijn dure monumenten.
Want vroeger zijn er veel geweest.
Ze kosten nu ook veel centen.
We moeten er zuinig op zijn
want dat we ze nog hebben, is erg fijn.
De meeste staan bij de Zaan.
Maar laat die rustig staan.

Gert Wilbrink.

Een Korenmolen

Er staat een molen op het land.
De wieken zwaaien, welke kant ?
't Is de waterkracht die dat bepaalt
of de wink waardoor hij maalt.
Een molenaar heeft een eenvoudig bestaan
hij leeft enkel van het graan.
Tegenwoordig zijn er niet veel molens meer.
En dat doet vele harten zeer.
Gelukkig zijn er enkele behouden gebleven.
Al was het alleen maar om een typische indruk van
Holland te geven.

Robert-Jan Venema

De Molen.

Hoe het in Holland kan waaien.
Weten de Molens die daar draaien.
Het is niet zoals in Polen.
Want daarlopen ze op Kolen.
Ook bij de Russen zijn ze niet te blussen.
Zelfs bij de Finnen loop je zo naar binnen.
Maar waar ze ook staan, het gaat allemaal om het graan.
Daarom laat de Molens staan.
Want ze hebben veel goed gedaan.

Frits Koldenhof.

Afdeling Eerbeek-Hall

Zoals u ziet vallen Eerbeek en Hall nu onder één noemer. Dit is gebeurd omdat de groep in Hall te klein is om alleen wat te gaan doen. Vandaar dat de leden in Hall nu bij de Eerbeekse activiteiten worden betrokken.

Op maandag 14 november j.l. hebben we in Eerbeek een bijeenkomst gehouden om verdere ideeën uit te werken.

Als eerst taak hebben we ons gesteld om een diaserie over Eerbeek en Hall te maken.

Hierbij denken we speciaal aan historische gebouwen (boerderijen, oude fabriekscomplexen etc.); nog te achterhalen plaatsen waar deze hebben gestaan; markante punten die zullen gaan verdwijnen of veranderen door afbraak, nieuwbouw (Weij-akkerplan) etc.

Voor de volgende bijeenkomst hebben we als huiswerk meegekregen de opdracht om ieder voor zich een lijst te maken van wat hij of zij denkt dat voor deze serie in aanmerking komt (ook degenen die 14 november niet konden weten wat ze nu moeten gaan doen!).

Naar aanleiding van een recent geval, waarbij veel historisch materiaal (affiches, foto's knipsels etc.) werd verbrand bij een zolderopruiming, willen we iedereen nog eens vragen erg attent te zijn bij zulk soort gevallen. Ook wanneer men weet dat er ergens materiaal is, ga er dan eens op af en vraag of men het beschikbaar wil stellen aan de vereniging. Wil men e.a. niet afstaan, dan mogen we er misschien wel een kopie van maken.

We hebben afgesproken dat alles wat we als plaatselijk afdeling krijgen of zelf maken voorlopig bij mij thuis bewaard zal worden. Elk lid kan dan natuurlijk van dit materiaal gebruik maken.

B. Derksen
Volmolenweg 4
Eerbeek.

Oudheidkundige Vereniging " De Marke " afd. Brummen (dorp)

Op maandag 21 november j.l. hield de afdeling Brummen-dorp van onze vereniging een (eerste) kennismakingsbijeenkomst in café-restaurant Concordia.

De helft van de leden was aanwezig wat eigenlijk een beetje tegenviel. Mede door de aanwezigheid en de inbreng van een tweetal Eerbeekse bestuursleden werd het toch nog een genoeglijke en nuttige avond. Verschillende leden kenden elkaar in het geheel niet en werd het dus ook letterlijk een kennismakingsbijeenkomst. De heer B. Derksten vertelde wat over de manier van werken en de taakverdeling van de Eerbeekse afdeling zodat we een idee kregen van hoe we het in Brummen eventueel zouden kunnen gaan doen.

Overduidelijk bleek de interesse van alle aanwezigen in de plaatselijke historie. Er kwamen wat leuke wetenswaardigheden naar voren en bovendien bleek dat één van de aanwezige leden al een tijdje bezig is om markante gebouwen en punten in ons dorp fotografisch vast te leggen. Zo zijn o.a. enkele gebouwen die in de laatste tijd zijn afgebroken, toch op de foto bewaard gebleven. Met elkaar zal nu geprobeerd worden dit verder uit te bouwen door te speuren naar belangwekkende punten zoals bijv. gevelstenen, toegangshekken, ornamenten op en aan gebouwen en interieurs en dit dan door te geven. De mogelijkheid werd besproken om bijv. in maart 1978 eventueel met belangstellenden van de afd. Eerbeek een dia-avond te organiseren waar de tot nu toe door de heer Willemsens gemaakte opnamen vertoond zouden kunnen worden. Hierbij zou dan een met name genoemde Brummense ingezetene voor deskundige toelichting kunnen zorgen.

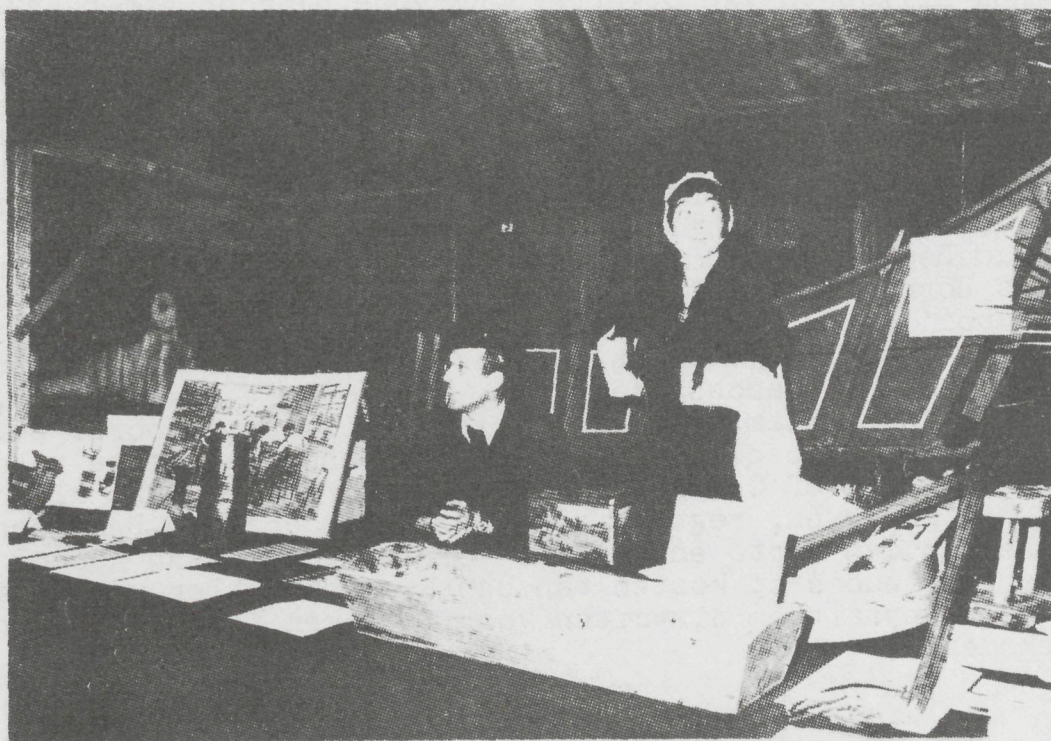
Medegedeeld werd dat momenteel in onze enige Brummense boekhandel te koop liggen een aantal exemplaren van het boek "Brummen in den tijd van overgang" door de heer J. de Graaf. Deze uitgave die bij enkelen wel bekend was, is uit 1947 en behandelt het openbare leven in het dorp Brummen in de Franse tijd. Men was het erover eens dat het boek - hoewel vrij duur en niet zo vlot geschreven - toch voor een geïnteresseerde wel leuke feitenkennis oplevert.

Het doorbladeren van een oude Gemeentegids uit 1923 levert interessante gegevens op omtrent bevolking en middenstand. Het " zielental " was 8.675 inwoners waarvan er 4.395 mee mochten doen aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer.

vervolg

De politie bestond uit chefveldwachter C. Bruinsma, veldwachter (Brummen) J. Vermeulen en veldwachter (Rhienderen) L.H.J. Jansen en Rijksveldwachter M. Slijkhuis. Bij de tarieven van het Bronkhorsterveer staat o.a. Overbrengen van een persoon fl. 0.05, een tweewielig rij- of voertuig met paard fl. 0,20; viermaal het gewone veergeld is verschuldigd des nachts bijgewoon hoog water! Bondsrijwielherstellers waren toen H.J. Beumer, H. Meinema en D.A. Wahl, terwijl er nog 3 stalhouders waren. Leesgezelschap "Iris", voetbalver. Knapenvereniging, het St. Joseph Ziekenfonds en de Ver. Werkverschaffing waren toen enkel der vele verenigingen. Bij de advertentiën lees ik : Eerste Electriche Fijn-, Grof- en Hoefsmederij J. Vlaswinkel en Zoon. De Fa. Wed. H. Schuite heeft steeds in voorraad prima Ned.-, Belg-, Duitsche en Engelsche Anthracietsoorten en Salonkolen voor open haarden en groote vulkachels. Pesion Welgelegen: ruime frische kamers en voor groote Families verminderde prijzen. Sigarenfabriek "De Vorstenlanden" van de firma A. Beltman heeft als Specialiteit : Sumatra Zandbloed. Bij G. van Helbergen (tel. 11) verkoop men : Veeren- en Kapokbedden, Karpetten, Franjes Garen en Band en Natuur Wollen Ondergoederen van Jansen en Tilanus. Joh. Brouwer, Zegerijstraat 206 was Huis-, Auto-, Rijtuig- en Decoratieschilder.

H. Phielix

Klarenbeek

Dit keer moet ik beginnen U mijn excuses aan te bieden voor twee zaken. Ten eerste aan elk lid voor de typefouten in het vorige relaas over Klarenbeek. En dan mijn verontschuldiging aan de Klarenbeekse leden voor het uitblijven van de officiële uitnodiging voor de dia-lezing avond gehouden in Loenen op 8 november. De oorzaak van dit laatste was een fout in de administratie.

Met dhr. J.R.F. Krepel heb ik een gesprek gehad over de historie van de nijverheid in Klarenbeek. Een grote hoeveelheid aan belangrijke feiten en gebeurtenissen zijn er te vertellen en te onderzoeken. Daarom zal het deel van Klarenbeek in de komende mededelingenbladen gevuld worden met feiten en vertelsels over ontstaan, ontwikkeling en de gevolgen van de nijverheid in Klarenbeek.

De heer Teunis Jansen Pluim, getrouwd met Aaltjen Lubbens, was oorspronkelijk een kolenbrander op de Veluwe. Het verhaal gaat, dat hij prachtig kon dichten en zingen. Zelfs de koning hoorde van zijn zangkunst. Hij nodigde Teunis Jansen Pluim persoonlijk uit om op het Loo op één van zijn feesten te komen zingen. Zijn voordracht viel zo in de smaak, dat zijn pet, waarmee hij rond mocht gaan, goed gevuld werd met gouden ducaten. Met dit geld kon Pluim een verzoek indienen voor het bouwen van een kopermolen.

Nu volgt een gedeelte uit:

Erfpacht brief van water en landen van de Koopermolen (van Pluim)

Op conditien hierna beschreven heeft den Hoog Welgeboren Heer Derk Jan van Stepnaedt, Heer tot Doddendaal, Loenresloot, Slangenburg, Nijenbeek enz. enz. en zijn Hoogwelgeboren Ehe vrouw Johanna Elizabeth van Steenberg, voor haar en haren Erven Ewiglijk en Erfelijk voor hier na benoemde geerfdens in Erfpacht uitgedaan, doende zulks mits dezen aan Teunis Jansen (zoon) Pluim en Aaltjen Lubbens echtelieden, van haaren Erven, die, ook in Erfpacht hebben aangenomen volgende landerijen, bij en omtrent de Leene Camp gelegen als namentlijk het land genaamt het Nijenkerebroek; liggende zuidwaarts aan het Garelsche Campjen: west langs het Brouwersbroek. Noorde aan de Oude Beek, die van Beekbergen komt en oost aan of langs het Broek van die van 't Bornhof tot Zutphen; alsmede twee saaijkampjes en omleggende hoij of weijlanden. Oost aan de Leene Lamperhof. Zuid aan de Voors. beek (Voors. = voorseide, voornoemd of Voorsterbeek), West Jan Jacobs hooijland, en Noord 't gemene veld, als ook het land genaamt de gagelweijde, zuid aan de Voors. beek, West 't garelsche dijkjen, Noord 't voornoemde gemene veld, in oost den brink of Calverweijde van Robbert van Beek, alles met zijn houtgewassen, regt en gerechtigheden daartoe behoorende, gelegen in den Ampte en Kerspel Voorst, buijrschap Appen, welke landerijen edoch op kosten van den Pachter sullen worden afgezet en afgepaalt om dispuiten voor te komen (om geschillen te voorkomen).

Verder staan in de erfpacht brief de rechten en plichten aangaande het watergebruik.

Met nadruk wordt ook gesteld, dat de molen geen koren of zaad mag verwerken. (dit om concurrentie voor de Voorster korenmolen te voorkomen)

De Erfpachtbrief werd getekend op 30 april 1732 op de Nijenbeek door D.J. van Stepnaedt de Doddendaal Steenbergse tot Nijenbeek F.J. Pluim

Aaltjen Lubbens

Jan Hen Bresser

Jan Jansen Middelbeek.

Reeds op 27 juli 1731 verzocht Teunis Jansen Pluim d'Erfgenamen van Appen een nieuwe kopermolen te mogen zetten op de gemeente en grond van de Markt Appen. Dit werd hem onder 12 "conditien geaccordeert en de toegestaan" op 26 maart 1733.

d'Erfgenamen van de Marke die vergadert en "gecompareert" waren:

wegens den Hoff te Appen de Markenrichter Podt
van den Hoff te Kemmena, de Rentmeester Borgerinck van Bellemans
Backer

Mentinck den Provisoren

De Rentmeester van het Bornhof, Battinck

Hilderinck, Derck Arents

en wegens Hissinck, Jan Hissinck.

De voorwaarden, die aan Pluim werden gesteld, kwamen hoofdzakelijk neer op het niet benadelen van de Erfgenamen van de Marke. (Bv. door eventueel overstrooming van de te verleggen beek)

Wanneer dit wel zou gebeuren moest Pluim alles op eigen kosten in de oude staat terugbrengen of de schade vergoeden.

Zo kon Teunis Jansen Pluim aan zijn " kopermeule" beginnen.

Wanneer U dit vertelsel of de nog te schrijven en te onderzoeken verhalen wilt aanvullen of verbeteren, dan hoor en verwerk ik dat graag in onze volgende bladen.

G. Buitenhuis.

EXCURSIE II - afdeling Eerbeek van de Oudheidkundige Vereniging
"De Marke".

Zaterdagmiddag, 8 oktober 1977.

In het Appense bos, vlakbij Voorst, werden enige tijd geleden drie heuvels als préhistorische graven herkend.

Vanuit Leiden ~~hard~~ er een onderzoek plaats. Men maakte van één der heuvels een deel-doorsnede.

Zulke begraafplaatsen zijn in onze regio, tot nu toe, niet of nauwelijks bekend. Reden genoeg om 't Appense bos eens te bezoeken.

- Zo'n 2500 tot 2200 jaar vóór Christus woonden trechterbekervolk-
keren, ook wel hunebedbouwers genoemd (hüne: reus), vooral in 't
noordoosten van ons land. Maar niet alleen in Drente verbleven zij.
Stammen veetelers en landbouwers trokken ook naar de omgeving
van 't Uddelermeer.

Te dien tijde verspreidden zich, vanuit de Zuidrussische steppen, kleine groepen veetelers over Europa. Naar het door hen gebruikte aardewerk - met touwversiering rondom de hals en de uitgeknepen voet - of naar hun stenen strijdhamer worden dezen tot de standvoetbeker - of strijdhamervolk-
keren gerekend.

Om graanakkers te verkrijgen, brandden zij op de Veluwe grote percelen bos af. Na enige oogsten verwilderden die velden tot schrale veeweiden. Waar de natuurweide binnen het overstromingsbereik van de rivier lag en waar hoger tegen de uitlopers van de stuwwallen landbouw mogelijk was, ontstond ook een nederzetting.

Deze mensen begroeven hun doden in lage en in hoge grafheuvels. De dode lag in hurkhouding of in een ondiepe kuil of op 't voormalige grondoppervlak. Deze embryonale stand kan er op duiden, dat de mensen de dood als de geboorte van een nieuw leven beschouwden en dat het lichaam dus weer als "de vrucht in de schoot van moeder aarde" kwam te liggen. De twee meter hoge, van boven afgeplatte, heuvels werden door Dr J.H. Holwerda (ten onrechte) koepel-
graven genoemd.

Om het gehurkte lijk werden boomstammetjes gevlijd, zodat er een halfbolvormige figuur ontstond, die door zoden en/of heideplaggen afgedekt werd. Een andere mening is, dat boven de ondiepe kuil, waarin het al dan niet gedeeltelijk verkoalde lijk was bijgezet, gewoon een zandheuvel opgeworpen werd. Om zo'n grafheuvel groef men een ring van afwateringsgeulen en waar ze, zoals in 't Appense bos, aan de rivierzijde van de latere "oude waterkering" zijn gesitueerd, werden ze waarschijnlijk door lage in 't sompige land opgeworpen dijkjes toegankelijk gehouden.

Tegen 't einde van de beide bekerculturen begon de crematie meer en meer in gebruik te komen. Gedurende de bronstijd (1500- 650 v. Chr.) verving de lijkverbranding grotendeels de dodenbegroefing. 't Is dus mogelijk, dat in latere tijden in de flanken van de oude grafheuvels urnen vol crematieresten ingegraven werden.

De begraafplaats in de Loenermark is van latere datum. De urnen hebben er aan de binnenkant van de oude marke-
wal gelegen. De gemeenschappelijke gronden waren dus van 't wildland afgegrensd. Dat was vooral een Saksische wijze van landbeheer.

De "Droefakkers" te Loenen dateren derhalve uit de eerste zeven of acht eeuwen van onze jaartelling, voordat door Frankische overheersers, op grond van een Christelijke filosofie, het verbranden van lijken verboden werd.